

"DE PET VAN JAN DUTMAN EN DE HOGE HOED VAN FREEK MEIS WORDEN DOOR ONS NIET SERIEUS GENOMEN"

**een interview met dhr. borgstein, actief lid van het ovb
door fenny gerrits en jet klijnsma
met een inleiding van homme wedman**

De heer Wedman is verbonden aan de vakgroep Nieuwste Geschiedenis te Groningen.

De afkorting OVB zal niet voor iedereen in Nederland een magische klank hebben. Van wat in 1948 heette, "de opbouw van een mooie, gezonde, waarlijk politiek onafhankelijke vakbeweging in ons land" (1) is sindsdien minder vernomen, dan de oprichters van het Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsverenigingen voor ogen stond. Het eerste congres vond in oktober 1948 plaats, ongeveer een half jaar na het verwijderen van de oprichters van het OVB uit de Eenheidsvakcentrale (EVC). Hun roeyement vloeiende voort uit hun oppositie tegen de koers van de steeds openlijker onder leiding van de CPN opererende EVC. (2)

Op het oprichtingscongres van het OVB sprak Albert de Jong, met Arthur Lehning de vooroorlogse theoreticus en voorman van het syndicalisme, dat van 1893 tot 1923 zijn basis vond in het Nationaal Arbeids-Secretariaat, het NAS. In de ontwikkeling van het NAS is een zekere parallellie te bespeuren met die van de EVC. Toen na 1917 een groot aantal leden zich steeds meer op het communisme oriënteerden en de CPN steeds meer greep leek te krijgen op het NAS, scheidden in 1923 de voorstanders van een niet partijpolitiek gebonden, op revolutionaire maatschappijverandering gerichte vakbondsstrijd zich af in de Nederlandse Syndicalistische Vereniging. (3) Het NAS geraakte onder trotskistische invloed, de communisten richtten zich in de laatste vooroorlogse jaren op het NVV.

Na de oorlog zagen syndicalisten, trotskisten, communisten, radicale NVV-ers en een groot aantal aanhangers van de doorbraakgedachte ook in vakbondsverband elkander terug in de EVC, die vanaf het begin gebukt ging onder allerlei tegenstellingen, deels teruggaand op historische antagonismen, deels uitgelokt door ruzies over de te volgen tactiek en strategie, deels ook uit persoonlijke tegenstellingen. Voornaamste geschilpunt was voor de latere OVB-ers de toenadering van het grotendeels communistische hoofdbestuur van de EVC tot het NVV. Om principiële redenen wezen de syndicalistisch voelenden een samengaan met het reformistische sociaaldemocratische vakverbond af en combineerden ze die afwijzing met een ferme weerzin tegen de dominantie van de vakcentrale door een politieke partij. De communistische leiding royeerde in 1948 de oppositionele vakbondsbestuurders, die hun bastion voornamelijk in Rotterdam hadden. (4) Zonder dat het OVB ooit zijn aanhang stelselmatig heeft kunnen uitbreiden beperkte de aanhang zich tot enkele specifieke plaatsen en beroepscategorieën. Tot de zestiger jaren waren de havens van Amsterdam en vooral Rotterdam machtsbases van het OVB.

De rol van het OVB als radicaal kristallisatiepunt bij arbeidsconflicten is sindsdien overgenomen door andere links-socialistische- of communistische groepen of comités. Dat is

ook het geval in de Groninger strokarton waar het OVB het heeft moeten afleggen tegen de voormalige EVC-bestuurder Meis. Langs de Noordzeekust wist het OVB de belangrijkste organisatie van visserijpersoneel te worden, en speelde het een rol bij een aantal loonconflicten. (5) Ook de taxichauffeurs in loondienst hebben zich vanaf de oprichting van het OVB op dit verbond gericht. In de bouw is van invloed van het OVB weinig sprake meer sinds het zich in 1960 uit rancune tegen een door de drie grote vakcentrales uitgeroepen staking tegen het aangaan van een arbeidsconflict opstelde.

De aanhang van het OVB wordt voor de eerste twee decennia van zijn bestaan geschat op 10.000. (6) Het OVB maakt nooit ledentallen bekend, maar de ook uit het interview wel herkenbare vergrijzing zal de aanhang niet vergroot hebben. Toch blijft het op zijn minst een boeiend fenomeen om te lezen hoe ideeën van rond de eeuwwisseling, als overal in de arbeidersbeweging, ook bij deze kleine club nog zo een taai leven hebben.

noten

- 1) Geciteerd bij Harmsen, G. en Reinalda, B., Voor de bevrijding van de arbeid. Beknopte geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging, Nijmegen, 1975 p. 293
- 2) Ibidem, p. 292; Harmsen, G. en Reinalda, B., De vakbeweging in Nederland, Amersfoort, 1973, p. 17
- 3) Harmsen en Reinalda, Bevrijding enz., p. 156
- 4) vid. noot 2. Voor eerdere conflicten: De vakbeweging in Nederland, uitgave bedrijfspgroep Amsterdam, Amsterdam, 1973, p. 55
- 5) Schilp, D., Dromen van de revolutie, Amsterdam/Antwerpen, p. 158/159.
- 6) Harmsen en Reinalda, Bevrijding enz. p. 293, en Vakbeweging (Amersfoort), p. 18

Verslag van het gesprek van Fenny en Jet met de heer Borgstein over het Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsverenigingen.

inleiding

"Wanneer degenen die onze gedragingen beoordelen het idee hebben dat wij er alleen maar op uit zijn om heibel te trappen dan vergissen ze zich doodgewoon, en wanneer ze het hopen van ons dan moeten we ze teleurstellen. Wij vinden dat de werkstaking een uiterste middel moet zijn, dat je pas dan toepast wanneer er geen uitweg meer is tot overleg. Recentelijk zijn er verschillende voorbeelden voor aan te geven dat de zogenaamde erkende vakbonden het middel van de werkstaking, dat ze vroeger schuwden als de zeven-daagse pest, nu te pas en te onpas aangrijpen als drukmiddel. We zien de mallotige vertoning van Jan Dutman, de voorman van de ambtenaren, die zichzelf een vechtpet met een rooie knop er bovenop heeft aangeschaft. Die hangt hij heel diep in de kast weg, maar als hij een grommend geluid wil laten horen, omdat hij denkt dat hij eisen op tafel moet leggen, dan haalt hij die pet tevoorschijn en laat zich veelvuldig met pet fotograferen. Dat is een intimidatie-manier die ons helemaal niet ligt".

oprichting

"De oprichting van het OVB in 1948 was een poging om te breken met de schotjesgeest van voor de oorlog waardoor de arbeidersbeweging enorm verzwakt was. Het streven naar een eenheidsvakbond mislukte echter. Dit was te wijten aan twee factoren. Ten eerste slaagden de vooroorlogse baantjeskluivers van het NVV, de KAB en het CNV erin om hun positie na 1945 weer in te nemen. De vakbondsleiders die zich tijdens de oorlog verdienstelijk hadden gemaakt door in een zo diep mogelijk gat weg te kruipen, zagen het streven naar een eenheidsvakbond als een ondermijning van hun positie. Ten tweede liet de arbeidersbeweging zich inpakken door de eisen van de

Wederopbouw, zodat de arbeiders niet voor hun belangen konden opkomen. Er mochten geen looneisen worden gesteld en staken werd in die periode als een doodzonde beschouwd."

doelstelling en structuur

"De OVB is geen vakbond in de gebruikelijke zin van het woord. In feite is de OVB een overkoepelende organisatie van aaneengesloten bedrijfsorganisaties. Dit was twintig jaar geleden overigens duidelijker herkenbaar dan nu. De structuur van onze organisatie is precies de omgekeerde van die van de grote bonden."

"Toen ik hier in Groningen kwam - ik was toen bouwvakker - werd ik lid van de bedrijfsgroep Bouwvak, en nam ik zitting in het bestuur. Elke bedrijfsorganisatie had een eigen bestuur dat was aangesloten bij de plaatselijke centrale. De Centrale had vertegenwoordigers in de Algemene Raad, het hoogste gezagsapparaat in de organisatie. Het systeem functioneerde hier in het Noorden op een ideale manier in Veendam, in de strokartonfabriek 'De Vrijheid'. De ondernemingsraad bestond toen hoofdzakelijk uit OVB-ers. De contributie voor de bond werd op het bedrijf geïnd. Dat is de meest ideale manier waarop een vakbond kan functioneren."

"Dit systeem is niet mogelijk met een log bondsapparaat in Amsterdam met een bestuurskader van hier tot ginder. Als ze uit eigen rijen geen geschikte kandidaat voor een topfunctie kunnen vinden zetten ze gewoon een advertentie in de Telegraaf. Zo is Kloos ook voorzitter van het NVV geworden. Ze scheppen zichzelf kunstmatig een kader. Op de Veluwe hebben ze een stuk grond gekocht en daar houden ze kadercursussen. Daar mogen de kaderleden in drie maanden naartoe, worden ze gekieteld en krijgen ze de indruk dat ze bouwklaar zijn om de arbeiders zand in de ogen te strooien. Zo werken die apparaten! Problemen en onenigheid worden in de grote vakbonden onder de tafel geschoven. Neem nou bijvoorbeeld het NKV, dat volledig is opgeslokt door het NVV. Af en toe mag die Spit op een derderangsbijeenkomst ook iets zeggen.

Het NKV is opgevreten door de Groot-Moloch."

"Wij zijn een vakorganisatie die zich in politiek opzicht ongebonden wil opstellen. De onafhankelijkheid van het OVB weegt zwaar. In onze statuten is vastgelegd dat een bestuurder nooit enige functie in een openbaar lichaam of politieke partij kan vervullen. Een lid kan wat ons betreft tevens lid zijn van welke politieke partij dan ook, maar de bestuurder mag zich nooit laten beïnvloeden door een politieke partij of een openbaar lichaam. Wij willen onafhankelijk blijven."

de taxistaking van 1976

"Groningen vormt een hoofdstuk apart in de geschiedenis van het OVB. Er vestigde zich een kern van trouwe leden die niet meer aan de leiband van de communisten wilden lopen. De heer Meis die de klassestrijd van tijd tot tijd uit zijn hoge hoed pleegt te toveren, wordt door ons niet serieus genomen. De Groningse taxistaking is vermeldenswaardig, omdat deze staking duidelijk aangaf, dat de bond een moeilijke groep als de taxichauffeurs, die zeer individualistisch waren ingesteld, wist te organiseren. In het taxibedrijf wordt gewerkt met een taxicentrale, een overkoepelend orgaan dat een monopoliepositie bezit en de vergunningen uitdeelt om in een taxi te mogen rijden. Al enkele jaren zagen de taxichauffeurs, tachtig man, waarvan 44 bij het OVB aangesloten, met misnoegen dat hun economische positie slechter werd, terwijl de welstand van de directieleden toenam. In 1972 was er na een staking van negen dagen een compromis uit de bus gekomen: het minimumloon en 10% van het opgereden bedrag. Echter, de directie van de taxicentrale kwam tot de conclusie dat dit geen voldoende waarborg vormde opdat er continue door de chauffeurs gereden zou worden. De directie stelde een franchise-systeem voor; de chauffeurs kregen wel het minimumloon plus een percentage van het opgereden bedrag, maar voordat ze dit percentage konden innen (23%),

moesten ze eerst f 825,- van het opgereden bedrag aan de directie afstaan. Dit franchise-bedrag van f 825,- vormde voor de chauffeurs een noodzaak om er alles uit te halen wat erin zat. Er werd een jaagsysteem gecreeërd, dat wel voor de directie voordelig was, maar maar niet voor de verhoudingen tussen de chauffeurs onderling. Zij werden op een mensonwaardige manier gedwongen om elkaars belangen na te jagen."

"Men heeft de staking op een voortreffelijke manier tien weken volgehouden. Dat mag op zich een prestatie genoemd worden. In de eerste plaats was de bezetting van het bestuur in Groningen niet bepaald een ideale; het bestond voornamelijk uit oudere bestuurders. Deze mensen rekenden — gelukkig voor de taxichauffeurs en de geschiedenis van onze organisatie — vrij kortdaat, hoewel met beperkte middelen, af met de mythe die bij de grote broeders van de vakbeweging was ontstaan, dat die kleine OVB toch geen actie kon voeren omdat zij daarvoor de middelen niet zou hebben. Drie dagen hooguit zou ze zo'n actie kunnen steunen en dan zouden ze op hun achterwerk liggen, aldus luidde de redenering."

"Deze redenering leek nog niet zo dom, afgemeten aan de ervaring van de acties die door de grote vakbonden werden gevoerd, met weerstandskassen die aanmerkelijk groter waren. We kunnen bij het FNV rustig spreken van een miljoenenkas. De OVB kon het wel waarmaken omdat de weerstandskas alleen daarvoor wordt gebruikt, waarvoor zij in het leven is geroepen. Er worden uit de weerstandskas geen couponnetjes geknipt; er worden geen aandeeletjes genomen in bankinstellingen of bedrijven die vijandig tegenover de belangen van de vakbeweging staan. Ik hoef maar te wijzen op de financieele betrekkingen die het FNV onderhoudt met concerns als Philips en IG-Farben. De stakingskas van het OVB is altijd direct opvorderbaar, omdat zij niet belegd is. De bezittingen waarover wij beschikken zijn maar heel gering. Zij bestaan uit drie gebouwen in Rotterdam, Scheveningen en Eindhoven. Deze panden worden beheerd door een stichting, die ervoor heeft gezorgd dat de gebouwen op een gulden na vrij zijn. De Stichting is aansprakelijk

voor het onderhoud van die gebouwen. Je mag ze rustig gaan zien. Ze munten niet uit in paleisachtige fraaiheid, zoals de gebouwen van het FNV, maar ze zitten wel hecht en solide in elkaar."

"In het hele land bezit de OVB 12 à 13.000 leden. Het gaat niet om de kwantiteit maar om de kwaliteit van het ledenbestand. Ons ledenbestand bestaat niet in hoofdzaak uit contributieautomaten. Wij houden er de opvatting op na dat de leden uitmaken wat er zal gebeuren. In naam is dat bij onze grote broeders ook wel het geval, maar als de wensen van de achterban buiten het kadertje van het hoofdbestuur vallen, probeert de leiding de eisen van de leden te omzeilen. Wij staan op het standpunt dat de leden zelf moeten bepalen of een actie noodzakelijk en verstandig is. In dat opzicht willen we onze leden niets voorschrijven. Van dit principe zijn wij bij de taxi-staking, om daarop terug te komen, ook uitgegaan."

"De taxichauffeurs kregen wekelijks voorschotten van f 170,- en een vierweekse afrekening, waar het totaal opgereden bedrag in verrekend was. Het lijkt aantrekkelijk voor mensen die niet doorhebben dat ze hiermee verschrikkelijk gemanipuleerd worden, want bv. tijdens de rechtzitting die heeft plaatsgevonden n.a.v. die actie stelde Mr. Overdiep, het hoofd van de Groningse rechtbank, tot verrassing van iedereen het kleine OVB in het gelijk. Het kan een eigenzinnig mannetje zijn, maar op dat moment wel een eerlijk mannetje. Hij rekende wel af met de groep rechters die wij voor het gemak de vertegenwoordigers van de klassejustitie noemen. Hij stond open voor het verweer van het OVB dat het sociaal handvest garandeert dat iedere Nederlander zich kan organiseren in die organisatie die hem goeddunkt. En dat het dus niet voorbehouden is aan uitsluitend het FNV om al dan niet actie te ondernemen. Dus dat heeft het opgeleverd, en dat was heel belangrijk."

"Dan was die actie in een ander opzicht nog een belangrijke 'test-case', al was het alleen maar om eens te peilen: hoe ver kunnen de werknemers in deze tijd nog gaan, en hoe lang kunnen ze het uitzingen? Tien weken staken in deze tijd, tien weken dus een belangrijk bedrag inleveren, dat zegt wel wat.

Wij hebben bewezen dat het 'in de watten leggen', volgens de methodiek van de moderne vakbeweging niet helemaal opgaat. Zo hadden we het nooit tien weken volgehouden, nog geen tien dagen. Het moeilijke en interessante ervan was: hoe hou je die mensen die tien weken bezig, zonder dat ze hun ruggegraat voelen verslappen? Ik dacht dat iedereen wel heeft kunnen constateren dat we daar behoorlijk in getraind waren. Nog afgezien van de blikvangers: zoals het gooien met eieren, of een rally rijden naar het huis van de heer Hafkamp (de directeur van de Groningse taxicentrale - red.) op de goudkust in Helpman, wisten we ze bezig te houden met kaartspelen en het keurig laten rijden van het dienstrooster. Want twee voorwaarden hadden we gesteld: 1. er zou geen alcohol tijdens die actie worden gebruikt (en we mogen er trots op zijn dat dit ook inderdaad niet is gebeurd) en 2., het dienstrooster zou nauwkeurig moeten worden nageleefd, zodat de taxichauffeurs op ieder moment weer zouden kunnen terugvallen in hun normale dagelijkse ritme."

de toekomst

"Je krijgt bij ons geen kans om in te slapen, je krijgt niet eens de kans om afscheid te nemen. Om nu maar even over mezelf te beginnen, ik ben nu 70 jaar, ik zou nu toch al vijf jaar geleden, al of niet beloond met dankbetuigingen, afscheid hebben moeten nemen hè? Het feit dat ik hier nog aanwezig ben bewijst dat men je moeilijk laat gaan. Het zou ook wel eens kunnen betekenen dat de jeugd ons moeilijk kan vinden hè? Of dat de ouderen zo eigenwijs zijn dat ze de jeugdigen geen kans willen geven. Daarover zijn de meningen verdeeld. Je hebt een groep jongelieden die een wereldveroveraarsmentaliteit hebben, die dan met een brede armslag ons achter de tafel vandaan wensen te vegen, en vervolgens overgaan tot de orde van de dag en een gat achterlaten. Zo moet het niet. Er zijn ook jongeren die we willen overtuigen dat hun plaats niet als aparte groep, maar dat hun plaats toch wel terdege bij ons is en dat we ze nodig hebben. Je kan niet vernieuwen zonder dat je

nieuw bloed invoegt hè? Dus zijn ze van harte welkom."

Wij: "Hoe hoog ligt de gemiddelde leeftijd van de OVB-ers?"

"Vrij hoog, vrij hoog. Daar begint nu een beetje tekening in te komen, want er is een duidelijke verandering in de samenleving waar te nemen. Als je bijvoorbeeld 35 à 40 jaar bent, en je bent op een bedrijf overcompleet, dan ben je als deelnemer aan het productieproces voorgoed afgeschreven. Dat betekent eigenlijk dat we meer en meer bezig zijn een groepering te worden van mensen die afgekeurd zijn of overbodig. Een gevaar waar we ons wel over moeten beraden, of we niet meer moeten proberen ons te verzekeren van de steun van jongeren die nog het bedrijfsleven voor zich hebben. Normaal zouden die jongeren, als ze op een bedrijf werkten wel met het OVB in contact komen, maar er is iets duidelijk veranderd in de samenleving. De leeftijdsgrens voor verplicht onderwijs is steeds hoger geworden, de behoefte van het bedrijfsleven aan die jongeren die is niet zo groot dat ze die allemaal op kan vangen, dus er wordt blijkbaar van bovenaf gemikt op een steeds groter wordende groep jonge intellectuele werkelozen. Die kun je toch niet als een bepaalde bedrijfsgroep opnemen. Onder welke noemer zou je ze moeten opnemen?"

"Maar in ieder geval zetten we de deur ervoor open en zeggen we: kijk es, je bent bij ons welkom, maar laat je nou alsjeblieft niet voorstaan op die meerdere ontwikkeling die je hebt, want die wordt ruimschoots gecompenseerd bij de ouderen, dacht ik, door de meerdere ervaring die ze hebben. Die jongeren hebben geen emplooi. Waar moet je als organisatie het zwaartepunt leggen? Moet je je stijf en strak houden aan de opvatting die vroeger gold, het vechten voor het half centje meer, het half centje minder, of moet je je ook bezinnen met je vakorganisatie op vaak veel belangrijker dingen zoals: de milieuproblematiek, de bedreiging van het energievraagstuk en het dumpen van radioactief afval in Groningen bijvoorbeeld. Als je aan deze vragen voorbijgaat vind ik, dat je dan wel een vrij arrogante

en grote vergissing begaat."

"Vroeger bestond het werkelozen-vraagstuk op een andere manier dan tegenwoordig. Maar wat moeten we, moeten we van het OVB een studiegenootschap maken dat zich bezighoudt met de vraag: is er nog wel een mogelijkheid tot werk in de toekomst? Niemand kan daar een reëel antwoord op geven, het is nog maar kort geleden dat de mensen liepen te demonstreren voor een 40-urige werkweek, nu willen ze een 35-urige werkweek. Het is maar de vraag of we ons hiermee bezig moeten houden, als dat zou moeten dan moeten we maar grote kaderscholen gaan oprichten, en nog maar een groep eigenwijze jongelui creëren, die het ook weer zo goed weten."

"Als je al het beschikbare werk zou verdelen, zou er voor mijn part maar tien uur gewerkt hoeven te worden, als je maar in de behoefte van de maatschappij kunt voorzien. Dan is het toch niet nodig dat je blijft werken tot een leeftijd dat je het sowieso niet meer kunt. Zoals ik bijvoorbeeld last heb gekregen van allerlei kwalen sinds ik niet meer werk. Dan ga je je toch afvragen of het nu zo strikt noodzakelijk was dat je gewerkt hebt tot je lichaam dit niet meer toestond. Misschien is het goed om meer gebruik te maken van de mogelijkheden die de techniek ons biedt. Ik acht me niet competent om over deze problematiek een oordeel te geven, om een antwoord te willen krijgen moet je niet bij mij zijn. Dan moet je eigenlijk bij die gladgepolijste, op kaderschool voortgebrachte bestuurders van de grote vakbeweging zijn, die weten dat precies, wij weten er geen antwoord op. Wij weten alleen dat we de leden niet kunnen voorschrijven hoe ze daarover moeten denken. Als een groep binnen het OVB besluit om tot actie over te gaan, dan stelt de organisatie zich er achter. Want de leden moeten de actie bepalen."

Wij: "Dus het hangt helemaal van het soort leden af wat de koers van het OVB zal zijn?"

"Zoals in ons orgaan al vanaf de oprichting te lezen staat: de bevrijding van de arbeidersklasse kan alleen maar een zaak van de arbeiders zelf zijn."

Wij: "Maar een intellectueel is toch geen arbeider?"

"Je moet niet vallen over dat begrip 'arbeider', dat kun je volgens mij vrij wijd opvatten. Je hebt mensen die volgens het marxisme duidelijk arbeider zijn en een werkgeversmentaliteit hebben, en je hebt er die qua opleiding meer bij de werkgeversgroep zitten, maar qua mentaliteit meer bij de arbeiders. Tegenwoordig is het onderscheid tussen arbeiders en niet-arbeiders steeds onduidelijker. Ik denk dat het ontzettend door elkaar loopt en dat je de grens moet leggen daar waar de mensen het zelf willen.

Vervolg van p. 8

Proza:

Franz Kafka. Verzameld Werk. Amsterdam, 1977.

Salivarova, Z. Summer in Prague. New York/London, 1973.

Kundera, M. The Joke. London, 1969.

Mnačko, L. De Smaak van de Macht. Utrecht/Antwerpen, 1968.